

Foredrag i Oslo Militære Samfund
mandag 2. oktober 2006
ved
Oberst Odin Johannessen
 Sjef for Krigsskolen

Erfaringer fra operasjoner i ISAF

Jeg vil i dette foredraget redegjøre for erfaringer høstet under oppdraget som hurtig utrykningsstyrke eller Quick Reaction Force (QRF) i Nord-Afghanistan fra februar til juli 006. Erfaringene er knyttet til alle nivå i organisasjonen, og vil være preget av personlige betraktninger av virksomheten på flere nivå, både innenfor og utenfor bataljonen. Siden vi igjennom perioden har arbeidet tett på de ulike International Security Assistance Force (ISAF) avdelingene i Nord-Afghanistan, og derigjennom har fått et godt bilde av deres oppgaver, og siden foredraget er gitt en meget vid tittel, erfaringer fra ISAF operasjoner i Afghanistan, vil jeg avslutningsvis benytte anledningen til å kommentere noen sider av oppdraget som ligger utenfor egen avdelings primæroppdrag og mitt primære ansvarsområde som sjef for QRF Nord.

Bakgrunn – om avdelingen

Telemark bataljon (Tmbn) har siden opprettelsen i 1994 deltatt aktivt utenlands. Først med ett kompani i IFOR senere SFOR i Sarajevo i Bosnia fra 1996, deretter som samlet bataljon i KFOR i Kosovo i flere kontingenter fra 1999.

I 2002 ble bataljonen flyttet fra Kongsberg til Rena, og samtidig omorganisert til en mekanisert bataljons-stridsgruppe bestående av ett mekanisert infanterikompani, en stridsvogneskadron, ett pansret ingeniørkompani og en stab- og stridstreneskadron. Samlet styrke er på ca 600 sjeler hvorav 450 tjenestegjør til daglig i bataljonen. Rundt 150 soldater er knyttet til bataljonen gjennom en beredskapskontrakt, og beredskapstillegget øves regelmessig.

Med dette styrkemessige grunnlaget har bataljonen siden 2003 deltatt internasjonalt slik:

- ett pansret ingeniørkompani i den britiske styrken i Irak fra juni 2003 til januar 2004.
- to lette kompanistridsgrupper i Kabul, Afghanistan fra november 2003 til juni 2004.

- to kompanier i Battle Group 3 (BG 3) i Kabul fra juni 05 til januar 2006
- en vakt og sikringstropp i Meymaneh fra 9. februar til 22. juni 2006
- en QRF styrke i Mazar e- Sharif fra 15. februar til 20. juli 2006.

Bakgrunn – om oppdraget

Høsten 05 ble det besluttet at den norske militære innsatsen i Afghanistan skulle flyttes fra Kabul og kraftsamles i Nord-Afghanistan. Norge skulle stille en QRF enhet, samt et bidrag til Multinational Support Group (MNSG) i den tyskledede regionkommandoen i Nord-Afghanistan med base i Mazar e-Sharif. Bidraget skulle være på plass og virksomt fra midten av mars 06.

Tmbn fikk oppdraget, og i oktober 05 gjennomførte vi en rekognosering til det aktuelle området hvor vi blant annet etablerte kontakt med den britiske styrken vi skulle avløse.

For å klarlegge hvilke rammer QRF skulle operere innenfor må jeg først si litt om PRT konseptet.

Konseptet går i korthet ut på å etablere tilstedeværelse i alle Afghanistans provinser med personell som kan bidra til at oppbyggingen og utviklingen lokalt foregår koordinert, derav navnet "*provincial reconstruction team*" forkortet PRT. Konseptet forutsetter vennligsinnede og samarbeidende omgivelser.

Operasjonaliseringen av konseptet er meget ulik. Den britiske metoden i Nord-Afghanistan gikk ut på tilstedeværelse med lav militær profil, der militære og sivile rådgivere innhentet lokal informasjon som ble benyttet til gjenoppbyggingsarbeidet. Det er en forutsetning at alle ulike bidragsytere, sivile og militære, arbeider etter den samme planen slik at støtten gjennomføres og oppleves koordinert.

Den tyske metoden leder mot samme mål og krever den samme koordinering, men profilen er langt mer robust. Mens et team organisert etter britisk operasjonsmønster kan være på mellom 6 til 10 personer, er et tysk på over 100, og oppsatt med hjulgående pansrede og upansrede kjøretøy av alle størrelser.

I Nord-Afghanistan er det 5 PRT, og regnet fra vest, norskledet i Meymaneh, svenskledet i Mazar e-Sharif, nederlandsk, nå ungarsk i Pol-e-Khomri og tyskledet i Kunduz og Feyzabad. Den nederlandske, svenske og norske operasjonaliseringen av PRT konseptet var svært lik den britiske metoden.

Oppdrag

Oppdraget til QRF-Nord var:

Conduct military operations with priority to Northern Afghanistan.

Styrken var innledningsvis kommandomessig underlagt COM ISAF, og kunne avgis til Regional Area Coordinator – North (RAC–N) i ekstremisituasjoner. Når RAC ble endret til Regional Command (RC) i begynnelsen av juni i år, ble også kommandoen over QRF flyttet dit. Fra norsk side var det ikke lagt operative begrensninger på styrken, men FOHK skulle riktignok godkjenne bruk av QRF utenfor RC Nord operasjonsområde.

Organisasjon

For å kunne støtte PRTene optimalt, gjennomførte vi en meget grundig analyse av oppdraget. Informasjon ble innhentet fra flere kilder, både nasjonale og internasjonale, og på bakgrunn av dette oppdragsorganiserte vi Tmbn som en QRF på ca 230 sjeler.

Utrustning

Styrken skulle være luftmobil, og ble i tillegg oppsatt på ulike varianter av brukte, ombygde MB 290 feltvogn, Scania lastevogner og et mindre antall SISU sanitetskjøretøyer. Et fåtall av feltvognene var pansret.

Vi var også organisert for forflytning gjennom luften, men på grunn av svært begrensede ressurser og operative begrensninger knyttet til de ulike flytypene ble denne opsjonen kun benyttet ved ett tilfelle.

Med hensyn til våpen var vi utstyrt med AG 3 eller MP 5 og P-80 som personlig våpen. Avdelingsvåpen var 7,62 mm skarpskytter rifle, 12.7 mm skarpskytter rifle, MG-3, 12.7 mm mitraljøse og 84 mm rekylfri kanon. Personlige våpen var påmontert siktemidler som gav begrenset mørkekapasitet. På avdelingsvåpen manglet slik utrustning. Nattkapasiteten for øvrig ble ivaretatt av et antall lysforsterkningsbriller og – kikkerter.

Styrkens knyttneve var 3 stk 81 mm bombekastere. Disse gjorde oss i stand til begrensede operasjoner i mørke, i tillegg til at vi stridsteknisk ble stand til å engasjere mål som av ulike grunner ikke kunne nås med flatbanevåpen. Behovet for denne typen våpen i en slik operasjon er etter mitt syn åpenbar. Krumbaneilden ble ledet av kvalifiserte multi-ildledere slik at vi rent teknisk oppfylte kravene stillet i *Rules of Engagement* (ROE). Disse ildlederne ledet i tillegg flystøtten som vi fikk tildelt fra COM ISAF.

Behandling av sårede ble foretatt på en hjelpeplass som fulgte hver enhet. Sårede ble evakuert enten gjennom luften eller over land ved bruk av SISU ambulanser der disse kom seg frem. Der hvor det ikke var tilfelle ble sårede transportert i vanlige feltvogner.

Forsyninger ble brakt frem på lastebiler og ved bruk av feltvogner. Vi benyttet våre innarbeidede konsepter for forsyningstjenesten i felt, noe som ledet til at vi ikke tapte kapasitet i perioder når etterforsyningsoperasjonen pågikk. (Lite eller ingen eskorte).

Styrken ble ledet på militært samband av typen PRR, LFR og MRR i VHF båndet. På lengre avstander benyttet vi militær ugradert og gradert HF, og satelittkommunikasjon. I hver QRF enhet inngikk også satelitt telefon av typen IRRIDIUM. I tillegg hadde vi et antall sivile lokale mobiltelefoner til disposisjon.

Styrken hadde som stridsteknisk reserve 6 stk CV 9030N stormpanservogn. Denne vognen gir både mobilitet, beskyttelse og ildkraft, både i lyse og mørke, og er et solid supplement til en ellers meget lett utrustet avdeling.

Operasjonsområdet

Tmbn QRF skulle primært operere i Nord-Afghanistan. AOO er ca 1250 km i øst – vestlig og mellom 250 og 350 km i nord-sørlig utstrekning. Arealet er like stort som Sør-Norge. Vårt primære innsettingsområde ble avgrenset i sør av fjellkjeden Hindu Kush. I øst av grensen mot Kina, i nord av grensen mot Tajikistan, Usbekistan og Turkmenistan. I vest grenset AOO Nord mot RC West.

Terrenget vekslet fra svært kupert til meget flatt, og høyden over havet varierte fra ca 300 til over 5000 meter.

Store deler av landet var dyrket mark, og det dyrkes på steder der ingen skulle tro at det var mulig å få ting til å gro.

Temperaturen kan variere fra – 50 til + 50 grader celsius, og nedbørsmengden varierer avhengig av årstid og terreng. Temperaturen har, sammen med høyden over havet, stor innvirkning på evnen til å benytte både fly og helikopter.

Veistandarden er for det meste svært dårlig, med unntak av deler av ringveien fra Kabul til Sherbegan og Kunduz. Veiene er for det meste tråkk som gradvis har blitt utvidet ettersom motorisert ferdsel har tatt seg opp. Ellers tjener uttørkede elveleier som akser både for militære og sivile når disse ikke oversvømmes.

Nedbør i form av regn eller snø reduserte fremkommeligheten langs veiene betydelig, og store deler av operasjonsområdet kunne ikke nås med kjøretøy på grunn av snø, oversvømte elver og ødelagte veier i lange perioder. Vårflommene som kom i juni og juli som en følge av snøsmeltingen i fjellene, reduserte også fremkommeligheten betydelig. I

sommerhalvåret bød fremkommeligheten i ørkenstrøk også på utfordringer på grunn av løs, "flyvende" sand.

Minetettheten varierer i Afghanistan. I Mazar e- Sharif var tettheten lav til moderat, i operasjonsområdet for øvrig varierte tettheten fra lav til ekstrem. Situasjonen var uoversiktlig, og vi måtte hele tiden utvise aktsomhet.

Døgnet deles i to, lyse og mørke, og overgangen skjer innenfor en time. I perioder uten måne var mørket virkelig mørkt. Mørket styrer dagsrytmen i samfunnet rundt oss. Man utnyttet den lyse delen av døgnet optimalt, når det var mørkt hvilte man. Slik ble også operasjonsrytmen vår.

Partene

Jeg har ikke anledning til å beskrive alle de aktører vi møtte i detalj, og jeg ber om unnskyldning for alle de viktige nyanser som ganske sikkert burde vært redegjort for i en slik orientering. Nord-Afghanistan befolkes av mange folkegrupper. Her finnes hazarer, uzbekere, tadjikere, turkmenere og pashtuner. I tillegg finnes arabere og en rekke mindre grupper med ulik etnisk tilhørighet. At konflikten i Afghanistan også har en etnisk bakgrunn og begrunnelse er åpenbart, og ser man på Nord-Afghanistan finnes det grobunn nok for etniske konflikter også her. Området har imidlertid i lang tid vært under sterk styring av noen kraftfulle aktører. Disse utøver fortsatt sin makt, slik at ulike opprørsbevegelser ikke til nå har funnet grobunn for sine aktiviteter her. Det betyr ikke at disse kraftfulle aktørene hele tiden spiller på lag med sentralmakten i Kabul, og konflikten mellom sentralmakten og provinsguvernørene var ofte meget synlig og konkret, uten at det kom til noen form for fysisk konfrontasjon mellom dem. Mindre stridigheter blant de ulike etniske grupperingene i Nord-Afghanistan var relativt vanlig.

Operasjonsmodus

I det daglige delte vi styrken i tre, en del var på 60 minutters beredskap og opererte fast i Mazar e-Sharif. Med de to andre tredjedelene støttet vi de ulike PRTene i deres daglige gjøremål. Vi patruljerte alene eller sammen med styrker fra PRT, lokalt politi og afghanske militære avdelinger for å vise samhold, styrke og militær tilstedeværelse. Vi innhentet informasjon på oppdrag fra PRT. Vi støttet FN sitt mineryddingsprogram, vi ryddet miner og UXO til støtte for den afghanske hæren, vi trente også afghanske enheter i mineryddingstjeneste, sanitet, bombekastertjeneste samt stridsteknikk for lag og tropp. Alt samarbeid ble koordinert gjennom det PRT som var teigeier.

I noen tilfeller forberedte vi støtte til, og støttet anti opprørsoperasjoner. Operasjonene ble utført av afghanske styrker i tett samarbeid med amerikanske og britiske spesialenheter. Alt i alt gjennomførte vi 367 større eller mindre oppdrag, hvorav ett var et utrykningsoppdrag der lufttransportkapasitet ble stillet til rådighet.

Trussel og risiko

Trussel og risiko er noen enhver soldat må ha et reflektert forhold til. Å analysere den foreliggende trussel og bedømme risiko, er et av avdelingssjefens viktigste gjøremål. Trusselen mot ISAF var i hovedsak moderat under vår tid i operasjonsområdet, men variasjoner forekom hyppig, faktisk over hele registeret fra lav til ekstrem. Endringene kom på sekundars og minutters varsel, og vår evne til å møte de endrede forutsetningene var avgjørende for å oppnå målet med vår deltakelse, nemlig å løse oppdraget under minst mulig risiko.

Dersom trussel er et uttrykk for noe eller noens evne, vilje og mulighet til å skade eller drepe andre, og dersom risiko er et uttrykk for ens evne til å redusere effekten av den eller det som truer, betyr det at høy trussel ikke automatisk innebærer høy risiko. Dersom

trusselen nøytraliseres av et eller flere tiltak, ser vi at vi utmerket godt kan operere under et høyt trusselnivå, men likevel oppleve lav risiko.

Relatert til QRF oppdraget måtte vi forholde oss til både trussel og risiko. Trusselen kan vi vanskelig påvirke. Risikoen kan vi selv påvirke i betydelig grad gjennom flere aktive og passive tiltak.

Konkret fremsto trusselen mot oss slik i prioritets rekkefølge:

1. Improvised Explosive Device (IED) forhåndsplassert eller i form av selvmordsbombere av ulike kategorier
2. Miner og Unexploded Ordnance (UXO)
3. Mindre enheter med håndvåpen, mitraljøser, bombekaster og panserbekjempelsesvåpenet RPG-7.

Normalt er det ofte de passive tiltakene som vies mest oppmerksomhet. Det er også disse som er lettest å omgå fordi de er statiske og relativt forutsigbare av natur.

Aktive styrkebeskyttelsestiltak øker vår evne til å beskytte oss mot identifiserte og uidentifiserte trusler, fordi vi gjennom aktive handlinger påvirker egen situasjon og evne til å håndtere denne.

Økes denne evnen reduseres samtidig trusselens effekt, altså risikoen. Derfor er evnen til fleksibilitet svært avgjørende når det gjelder sammensetting av styrken og under utførelsen av oppdrag.

Jeg vil benytte denne sammenhengen mellom trussel og risiko som en bro over til erfaringsdelen av denne orienteringen. Erfaringene velger jeg å systematisere i fire ulike dimensjoner. Til hjelp i dette arbeidet har jeg valgt å benytte Sir Michael Howards fire strategiske dimensjoner; det er den operative, den logistiske, den teknologiske og den sosiale/kulturelle dimensjonen.

Den operative dimensjonen:

Som dere har sett skulle vi med meget begrensede styrker dekke svært store områder der de klimatiske og de topografiske forholdene setter oss på den ytterste prøve. Vi var ikke oppsatt på kampkjøretøy og den passive beskyttelsen mot det definerte trusselbildet var meget begrenset. Dette krevde meget god situasjonsbevissthet og et godt etterretningsbilde. Med god informasjon om området og de ulike aktører, eller det jeg vil kalle spillerne, var det hele tiden vår utfordring å sikre at styrkene ble benyttet riktig i den hensikt å redusere risiko samt oppnå taktiske fordeler lokalt.

Faktorer som lokal styrkeoverlegenhet, godt samvirke mellom taktisk støtte og manøver samt enhetlig kommando var viktig.

Samtrening og kunnskap om ulike lands operasjonsmetoder er også en forutsetning for å lykkes. Likeså er styrkens evne til å endre operasjonsmodus hurtig svært avgjørende. Selvmordsbombere endrer situasjonen lokalt på sekunder, og evnen til hurtig å fange opp hva som skjer før en slik eksplosjon, er avgjørende for å unngå å være for tett på detonasjonen.

Luftmobile operasjoner er i realiteten en jakt på kilo og gram. Begrensede kapasiteter på de fly og helikopter som var tilgjengelige for oss, gjorde dette til en eksersis på linje med Børge Ouslands polekspedisjoner. Det viktige var å få med seg de rette tingene; ammunisjon, sanitetsmateriell, vann og mat. Streng prioritering måtte til slik at vi faktisk kunne holde ut de timene som var forutsatt i de operative krav til oss.

I juni i år endret ISAF oppdrag. Innledningsvis medførte ikke endringen svært synlige forskjeller i Nord-Afghanistan, bortsett fra at Regional Aeria Co-ordinator North (RAC-N) ble Regional Command North (RC-N), og fikk både QRF og alle PRTer under kommando. Alle overordnede formaliteter var selvsagt i orden fra Nato sin side, og

opprørsbekjempning ble hovedfokus. Rules of Engagement (ROE) ble endret i samsvar med det nye oppdraget.

I forkant av endringen, som for øvrig sammenfalt med at ARRC overtok hovedkvarters ansvar i ISAF, ble det gjennomført et "road show" hvor det ble orientert om den nye innretningen på Nato oppdraget i Afghanistan. Til tross for at dette må ha vært behandlet og godkjent sentralt i Nato, oppsto det uenighet og diskusjon mellom det britiske ledede orienterings team fra ARRC og våre tyske samarbeidspartnere og sjefer. Jeg kom aldri helt til bunns i hva denne uenigheten konkret hadde sitt utspring i fordi jeg aldri fikk innsyn i de spesielle tyske bestemmelsene for operasjoner i Afghanistan. At uenigheten dreiet seg om mer enn retorikk var likevel åpenbar, og den ledet ved noen anledninger til at jeg som sjef måtte opptre i henhold til COM ISAF intensjon uten å ha fått oppdraget som ordre fra min tyske sjef. Spesielt synlig var dette i de tilfellene der vi av COM ISAF var gitt i oppdrag å støtte afghanske og utenlandske spesialstyrker når de utførte oppdrag i Nord-Afghanistan, for eksempel i operasjoner rettet mot narkotikaproduksjon og – handel.

Samvirke er avgjørende i enhver multinasjonal operasjon. Det er relativt lett å samvirke med amerikanske, britiske tyske, franske, svenske, danske, latviske, nederlandske og norske enheter. Forutsetningen er selvfølgelig at alt planlegges nøye og øves og gjennomføres under enhetlig kommando. Det krever videre at vi forbereder oss i forkant av operasjonen slik at effekten av de begrensede styrkene optimaliseres, og slik at risikoen reduseres.

På stridsteknisk nivå oppstår som regel problemene på grunn av manglende språkkompetanse, spesielt i de ikke-engelsktalende avdelingene.

Samvirke med afghanske styrker var noe mer krevende. Språk er en ting, den kulturelle forskjellen en annen. Vi opplevde Afghan National Army (ANA) som en pålitelig samarbeidspart. Når det gjelder Afghan National Police (ANP) var erfaringene mer varierte, fra det meget gode til det helt upålitelige.

Det sies at djevelen sitter i detaljene, og her en noen eksempler:

- dårlig nattsyn pga vitamin mangel i kostholdet hos den afghanske soldat
- varierende forhold til tid – timer og minutter versus år eller generasjoner
- få kan lese kart, å benytte dette som planleggings og stridsledelsesverktøy er ikke lett
- ulik aksept av risiko og hva som innebærer risiko, store forskjeller for eksempel når det gjelder rydding av miner, IED og UXO
- ulik aksept av risiko leder til ulike taktiske løsninger Når vi foretrekker mørket kan dette lede til stor usikkerhet hos samarbeidende styrke på grunn av manglende nattsyn
- ulik føringsteknikk, vi går selv – andre må ledes av en sterk leder som fysisk går først.

Dimensjonerende for vår styrke var at den skulle være lett. Hva menes egentlig med en lett avdeling? Og hva gjør vi hvis trusselbildet endrer seg? Jeg besitter ingen fasit, men for vår del fant vi gode løsninger i de fleste tilfeller først og fremst fordi erfarings- og ferdighetsnivået i Tmbn QRF var meget høyt, støtten fra Etterretningstjenesten og E-bataljonen svært god og samvirket internt og mot våre allierte ble øvet regelmessig slik at de personlige relasjonene fikk utvikle seg positivt. Spesielt i multinasjonale operasjoner er etablering av gode personlige relasjoner helt avgjørende for å lykkes operativt sett.

Den logistiske dimensjonen

Avstanden mellom Norge og Afghanistan gir i utgangspunktet en utfordring som ikke behøver ytterligere kommentarer. Å etterforsyne over halve kloden er og blir en betydelig operativ nasjonal utfordring, som innledningsvis fungerte meget dårlig men som ble bedre

etter hvert. Å kjøre rundt i overbelastede biler på veier som tidvis mest minner om en godt stablet ur, krever god tilgang på dekk, fjærer og støtdempere. Med unntak av disse slitedelene, og tilgang på dem, fungerte de gamle kjøretøyene våre meget godt. De er enkle og ukompliserte og lar seg reparere, også i felt, noe som er en forutsetning for denne type operasjoner.

Å finne løsninger på praktiske problemer krevde noen utradisjonelle grep som jeg helt sikkert kan kritiseres for i ettertid. Den kritikken tar jeg når den måtte komme. Når de offisielle systemene ikke virker raskt nok, er det godt det finnes sivile leverandører som evner å reagere på deployerte avdelingers behov. Behovet for tilgang til nasjonal strategisk lufttransportkapasitet er åpenbar. Det er ikke alle deler til en militær avdeling som passer inn i buken på en sivil Boeing 737, det er heller ikke alt som kan flys med sivile kontraktører, noe vi fikk smertelig erfare da et slik fly ble stående fast i Hviterusland i flere uker.

Når det gjelder sanitet har COM ISAF sine retningslinjer beskrevet at det ikke skal ta mer enn to timer før en pasient er under behandling på et rolle 2 sykehus. Dette er ikke gjennomførbart av flere årsaker hvorav den første er tilgangen på flyvende evakueringsressurser som kan operere 24/7 i afghansk terreng. For å bøte på dette tildelte vi hver QRF enhet sanitetsressurser på lik linje med det vi finner på kompani og bataljonsnivå her hjemme. Vanskelige, lange og utrygge evakueringsaksjer endret behovet for kompetanse i sanitetstroppen. Bare akuttmedisin var ikke tilstrekkelig, vi måtte også kunne pleie pasienter over lengre tid i påvente av evakuering. Dette medførte endring i både trening og utrustning i sanitetstroppen før avreise.

Såret personell binder meget fort store deler av styrken til selve evakueringen eller til å sikre evakuering. Vi slapp heldigvis å gjøre dette skarpt, men det er likevel vesentlig for meg å understreke betydningen av å ta også disse ekstremsituasjonene i betraktning når man dimensjonerer en styrke for et slikt oppdrag.

Shingella sonnei – er et for meg nytt bekjentskap som jeg håper det blir lenge til jeg møter igjen. En persons manglende hygiene og en organisasjons manglende oppfølging av eksisterende systemer, ledet til at over 100 soldater lå meget syke i løpet av noen få hektiske dager. Jeg konstaterer at takket være solid kompetanse og en enorm innsats fra personellet ved det norske feltsykehuset, ble epidemien brakt under kontroll og alle syke soldater tilbake til tjenesten igjen, forhåpentligvis uten varige men annet enn en fryktelig erfaring rikere.

Tilgang på teknisk kompetent personell ute i troppene en forutsetning for militære operasjoner. Videre er kunnskapen og ferdighetene hos den enkelte soldat, uavhengig av grad avgjørende. Under oppdrag i Afghanistan er det ikke bare å snu seg å rope på hjelp. Aktivt forbyggende vedlikehold og rett bruk av alt utlevert utstyr er en forutsetning, hvis ikke reduseres den operative kapasiteten meget raskt. Å mestre slike utfordringer krever stor evne til tilpassing og mental omstilling. Du har det du har og det får du greie deg med. Det er ikke en helt vanlig innstilling hos mange av oss nå til dags. Dette sier også litt om behov for trening før slike oppdrag, et behov som ikke vil bli mindre i fremtiden. Avslutningsvis vil jeg uttrykke bekymring over tilgangen på teknikere i Hærens avdelinger. Denne kategorien soldater utdannes ikke lengre, og uten dem tror jeg vi vil møte betydelig større utfordringer etter hvert som det teknologiske nivået øker i avdelingene. Dette leder meg over til den teknologiske dimensjonen.

Den teknologiske dimensjonen

Teknologi gir muligheter vi knapt kunne tenke oss for få år siden. Teknologisk sett erfarte vi oppdraget i Afghanistan som todelt. Innenfor enkelte felt bringer teknologien oss fremover, og leder blant annet til redusert risiko forbundet med ulike typer operasjoner. Samvirket med norske og nederlandske fly må fremheves her. Spesielt de norske flyene sin evne til å observere på bakken ved bruk av pod er imponerende. Samvirket har gitt oss mulighet til sikker fremrykning i svært uoversiktlig terreng i tillegg til sikrere identifikasjon av mål på bakken.

Nye radioer som PRR, LFR og MRR har gitt oss bedre mulighet til situasjons forståelse. Manglende og/eller svært begrenset tilgang på sikkert samband til høyere enhet, både hva angår tale og data er forunderlig i 2006, men var og er likevel en realitet i Afghanistan. Internasjonale operasjoner er videre ensbetydende med multinasjonalitet. Det er åpenbart for alle at teknologiske systemer må kunne samarbeide dersom man i en multinasjonal ramme skal kunne virke operativt. Til tross for det åpenbare det er det fortsatt ikke slik. Interoperabiliteten mellom de ulike system var i de aller fleste tilfeller svært mangelfull eller i beste fall svært begrenset.

Ulike teknologiske løsninger gav også logistiske utfordringer av et annet omfang enn strengt tatt nødvendig. Videre førte ulike teknologiske løsninger til ulike taktiske og stridstekniske disposisjoner. ROE skrives ut i fra en forutsetning om at eksisterende teknologi er tilgjengelig hos alle som opererer på operasjonsfeltet. Kontrollsystemer som *Identification Friend or Foe(IFF)*, *blue force tracker*, og annet aktivt eller passivt identifikasjonsutstyr skal hindre oss i være på feil sted til feil tid. Mangler vi det er vi overlatt til oss selv. Har vi et system som ikke er kompatibelt med de store nasjonenes systemer er vi omtrent like langt. Jeg håper ikke nasjonal industripolitikk eller andre merkantile hensyn er mer tungtveiende enn egne soldaters sikkerhet.

Kanskje er jeg naiv, men jeg vil likevel benytte denne anledningen til å be om at hensynet til egne soldaters sikkerhet veier tyngst når industripolitiske eller merkantile problemstillinger møter reelle materiellbehov.

Med hensyn til materiell er det flere forhold jeg vil peke spesifikt på:

Vi må ha nye personlige våpen i kaliber 5.56. Du kan blant annet bære tre ganger så mye ammunisjon til samme vekt – og det er det som teller i en stridssituasjon når forsyningslinjene er lange. Videre er dette viktig når vi vet at faren for utilsiktet skade også reduseres ved bruk av denne type våpen og ammunisjon. Siden styrken er lett utrustet med tanke på passiv beskyttelse, er det viktig at våpenrekken er komplett. I tillegg til finkalibervåpen av ulike typer må den også inneholde anti tank våpen og bombekastere slik at alle måltyper kan engasjeres, både i rette og krumme baner.

Arsenalet må utvides gjennom at ikke dødelige våpen, eller våpen med mindre dødelighet innføres som standard utrustning. Da kan avdelingene opptre fleksibelt, noe som ikke bare er et krav i forhold til ROE, men som jeg oppfatter at vår egen befolkning også krever.

Alle våpen, også avdelingsvåpen må ha nattkapasitet.

De kjøretøyer vi anvender må tåle bruk i Afghanistan. På belastningssiden er spesielt dekk, fjærer og støtdempere utsatt, og årsaken er kjøretøyenes tyngde og dårlige veier. Med hensyn til beskyttelse må effekten i å kombinere aktive og passive tiltak utnyttes. Her tenker jeg på passivt beskyttelsesmateriell som panserplater, kevlarmatter, vester, hjelmer og bekledning kombinert med aktive tiltak som IED- jammere, droner, elektronisk søkeutstyr, hunder, elektronisk lytte- og peileutstyr med mer. Jeg vil her trekke frem den meget gode støtten vi fikk fra Etterretningstjenesten. Jeg vet at dette samvirket gav oss øket situasjonsbevissthet som i sin tur ledet til endrede taktiske disposisjoner i forhold til reelle trusler som vi uten støtten ikke hadde klart å identifisere før vi eventuelt hadde blitt eksponert for den.

Teknologi alene er aldri nok – og det bringer meg inn på de sosiale og kulturelle utfordringene.

Den kulturelle dimensjonen:

Behandlingen av kultur og kulturelle forskjeller er aldri lett. Nyansene er små, oppfattelsen subjektiv og innsikten kanskje mangelfull. Likevel drister jeg meg til noen kommentarer også på dette punktet.

Internt i ISAF var vi forskjellige selv om vi tilsynelatende så like ut. Forskjellene er det meget viktig å bli klar over, for her ligger mange feller og mulighet for friksjon. Ulike kulturer nasjonene imellom og avdelingene imellom virker svært ofte forstyrrende på tempoet i operasjonen. Det som aksepteres i en norsk avdeling kan være totalt uakseptabelt i en utenlandsk, og omvendt. Stolthet og tradisjon rangerer ofte foran andre forhold, hvilket betyr at den ordren som gis av en annen nasjons offiser, selv i en alvorlig situasjon ikke er tungtveiende nok til å iverksette. Respekten for gradssystemet er påfallende, kommer man høyt nok opp, slutter man å snakke til vedkommende, men venter heller til man blir snakket til av vedkommende. Respekten for sjefer virket tidvis lammende på organisasjonen.

Informasjonen siles, og kvaliteten på det som kommer kan det stilles spørsmålsteget til. Sirkelrapportering får fort en fjær til å bli til fem høns.

Det er også tungt å innrømme at man ikke forstår. Derfor blir det sagt ja når det burde vært svart nei eller spurt en gang til.

Internt i NATO merkes uenigheten mellom stormaktene når det gjelder veivalg til målet. Man er enig om sluttsituasjonen, men målene og metodene for å nå dit er man langt fra enige i. Nasjonale begrensninger knyttet til hva styrken kan gjøre, og nasjonale særinteresser gir utslag på hva styrkene faktisk benyttes til. Spesielt synlig ble dette etter overgangen til ISAF IX og Stage 3 i Nato operasjonen i Afghanistan, og dette forholdet er alt kommentert.

Når det gjelder forholdet til afghansk kultur vil jeg starte med religionen. Vi vet at den er forskjellig, og jeg vet at mange av forskjellene er så store at de faller noen mennesker så tungt for brystet at de må påberope seg ytringsfriheten for å kritisere og sjikanere. Jeg håper norske redaktører tar hensyn til de som arbeider under andre himmelstrøk, både sivile og militære, når de skal behandle spørsmålet om å trykke ting som kan virke støtende på andre. Respektløs opptreden fra begge sider tjener ingen hensikt, og rommet for fornuft og dialog må aldri oppgis.

Hvordan reagerer vi når andre sjikanerer det som er viktig for oss?

Hvordan reagerer vi når vi møter på bevæpnede fremmede på vår egen jord?

Jeg tror det er svært likt det afghanere gjør når de møter vår kultur og når treffer oss i Afghanistan.

Vi er der i utgangspunktet som deres inviterte gjester. Det må vi aldri glemme, og husker vi på det, vil vi oppleve å bli kjent med en kultur som operativt fortsatt spenner over mer enn 2000 år, ikke bare historisk, men også i det daglige.

Vi jobbet målrettet for å øke kulturforståelsen hos våre mannskaper. Om vi har lyktes er det vanskelig for meg som sjef å gi en objektiv bedømming av. Når jeg så styrken på bakken i Afghanistan, er jeg imidlertid ikke i tvil. Profesjonelle soldater, med tro på egne kunnskaper og ferdigheter, og tillit til systemet de er en del av, som er tydelige og høflige, løste også den kulturelle utfordringen svært godt. Det blir lettere å forstå afghanernes situasjon og motivasjon når man setter seg inn i historie, språk, geografi, religion og mye annet. Da blir møtet med den afghanske kulturen også mer spennende uten å bli dramatisk. Da ser vi at bak masken finnes det mennesker, og bak retorikken finnes en annen virkelighet som vi her hjemme alt for ofte er ikke får innsikt i.

Avslutning

Jeg har forsøkt å gi dere et bilde av og innblikk i noen av det vi har erfart gjennom et halvt ars tjeneste i Afghanistan. Konklusjonene står for min regning, men jeg er kan forsvare og forklare dem i langt større detalj enn jeg har hatt mulighet til å gjøre her. Jeg vil ut i fra ovennevnte avslutte med noen sentrale punkter.

Natos operasjon i Afghanistan er meget utfordrende. Utfordringene ligger først og fremst i at den samlede kampanjeplanen for utvikling og støtte til landet ikke virker synkronisert. Det finnes ikke en overordnet dirigent som har myndighet nok til å få alle til å starte avspillingen av denne krevende symfonien samtidig. Før denne dirigenten er på plass, slik at de ulike pilarene i utviklingsplanen fungerer synkront, er jeg redd Nato sine utfordringer ikke vil bli mindre i tiden som kommer.

Vi må fra vår side holde fast ved Nato gjennom aktivt å støtte dens bestrebelser på å lykkes i Afghanistan. Det finnes ingen andre som er i stand til å overta Natos rolle, verken i Afghanistan eller andre steder.

Videre må vi holde fast ved og aktivt å samarbeide med våre to nærmeste allierte USA og Storbritannia. Når retorikk forhindrer effektiv utnyttelse av styrker mot et felles mål synes jeg vi bør stå ved de som faktisk leverer en forskjell, og ikke bruker mest tid til å bare snakke om det. Da vil vi være en pålitelig og relevant samarbeidspartner og kan ganske sikkert også påregne støtte fra disse viktigste aktørene den dagen vi treneger det. Gjør vi det vil vi i større grad være i stand til å skape en forskjell for disse to unge afghanerne og alle deres søstere og brødre.

Takk for oppmerksomheten.